

Zaterdag & Zondag

Bijlage van het

Rotterdams Dagblad

Wethouder Kombrink in vrolijker tijden: bezoek aan de Rotterdamse Museumnacht, een week geleden. Foto Rob Kammenga

De PvdA ligt groggy in de hoek. En begrijpt er niets van. Hoe kon dit gebeuren? Hans Kombrink, boegbeeld van de verloerde socialisten, probeert de Rotterdamse maartrevolutie uit te leggen.

'Dit zagen we voor het laatst in de jaren dertig'

Door Wessel Penning en Carel van der Velden

gemeenten (waar Fortuin niet meedeed) goed is gescoord en dat de partij 'maar' een zetel minder heeft dan in 1994.

Hoe komt dit?

„We praten over indrukken, want onderzoek naar de motieven van de Fortynstemmers is nog niet gedaan. Er is van links tot rechts verloren en er is één partij in staat geweest de winst naar zich toe te trekken. En het bijzondere: iedere partij heeft in zijn bolwerken het meest verloren. Daar zijn kiezers het meest op drift geraakt."

„Ik sprek van een 'unieke uitslag'. Van een 'effect à la Berlusconi'.

„Ik wil hier geen etiketten van racisme of fascisme oppakken, maar dit verschijnsel was voor het laatst in de jaren dertig van de vorige eeuw te zien. Ook toen werd over de hele breedte verlies geleden. Misschien is de parallel dat er een zoektocht gaande is naar een sterke man die durft te zeggen waar het op staat."

Hebben de Rotterdamse bestuurders wel opgelet? Had de Coolsingel de sentimenten van alle onvredemakers niet voortijdig moeten herkennen?

„We kenden het verschijnsel, niet de omvang."

Kombrink noemt de 'vliegwieleffecten'. De plotselinge opkomst van Fortuin heeft alle ergernis over de verloerde, vuile, onveilige stad in stemmen omgezet. En hij somt op wat het antwoord van de gemeente was. Het cameratoezicht, de ondergrondse containers, het extra veegwerk.

Hij geeft toe dat het weinig heeft geholpen.

„Ik erger me ook aan de troep op straat. Tegen het gedrag van mensen die hun rotzooi gewoon op straat gooien, kan de overheid niet op.

Individueel gedrag van mensen is verdord moeilijk te sturen. Ook het cameratoezicht

heeft geholpen, maar de criminaliteit heeft zich verplaatst. Criminaleit is net als water. Het loopt naar de laagste plek."

„Politiek heeft niet de macht. Dat zullen Fortuin en zijn partijgenoten nog merken."

Hij noemt 11 september. Sinds die dag, meent Kombrink, combineren mensen alle problemen met de multiculturaliteit van de stad.

„Sinds die aanslagen in de VS leeft er in de stad een onbestemde dreiging dat er een onzichtbare vijand is. Dat heeft het veiligheidsgevoel aangetast. En het is bekend wanner revolutionaire plaatinden. In perioden van onzekerheid. Na zoets als 11 september bijvoor-

beeld. Een prima moment voor protestpartijen."

Er is ook een weerzin tegen wethouders. Zo iemand als u wordt hier intern wel gewaardeerd, maar de kiezers moeten niets van bestuurders als u hebben.

„Ik herken dat niet. Uiteraard wordt er niet gejuicht als je als wethouder ruimtelijke ordening bij een volkstuin met de mededeling komt dat er andere plannen voor het terrein zijn. Dat is geen leuke boodschap, maar later mocht ik wel spreken op een bijeenkomst van de volkstumbond. Verder had ik woensdag 8300 voorkeurstemmen."

„Er zijn andere dingen aan de hand. Het valt niet te ontkennen dat de stad de afgelopen vijfentwintig jaar een revolutie heeft beleefd. Rotterdam is steeds gekleurdere geworden en die verkleuring is stukje bij beetje opgeschoten in de richting van de tuinsteden."

Hij noemt de blanke man, de vijfplusser.

„Die heeft deze ontwikkeling als bedreigend ervaren. Kleine ergens, zoals rondhangende jongeren op straat, kunnen al genoeg zijn om dat gevoel te bevestigen. Ze herkenden op den duur de eigen buur niet meer. Fortuin speelt bewust in op die gevoelens. Uiteraard zonder oplossingen te bieden. Het opzeggen

van het vluchtingenverdrag is onmogelijk. En als het wel zou kunnen, zou dat hoegegaan niets veranderen aan de situatie in Rotterdam."

Heeft de gevestigde Rotterdamse politiek last gehad van Paars? Er is veel ontrouw over het kabinet dat nog maar kort geleid zo succesvol leek.

„Personlijk heb ik me ook wel eens geërgerd. We hebben een lange periode van economische groei gekend, die her en der gepaard ging van een mateeloze persoonlijke verrukking, in de trant van halen, hebben en houden. Dat zie ik als de sociaaleconomische kant van de verklaring van het succes van het verhaal. Maar de VVD is nog veel sterker aangetast in zetels. Rechts ingehaald op het terrein van law and order."

Pim Fortuin was de afgelopen tijd niet van de televisie weg te slaan. Waarom heeft de PvdA niet Kok of Melkert van stal gehaald om Fortuin te bestrijden? Met alle respect, qua uitstraling en bekendheid vormden mensen als Els Kuiper geen partij voor hem.

„Wij zijn plaatselijke bestuurders. Het zit niet in onze aard om een beroep te doen op Den Haag. We ergeren ons juist aan de ontwikke-

ling dat de verkiezingsthema's steeds minder plaatselijk worden. De verkiezingen zouden over Rotterdam moeten gaan. Maar helaas, dat is niet aan de orde."

Gaat Hans Kombrink in de oppositionele raadsbankjes zitten? Weing Rotterdamers kunnen het zich voorstellen.

„Aan de beantwoording van die vraag ben ik nog helemaal niet toe. Ik maak me wel grote zorgen. De laatste jaren zijn we in geslaagd Rotterdam leuker, gezelliger en levendiger te maken. We staan op de kaart. Wat bevrucht er met deze culturele wederopbouw als Fortuin het voor het zeggen heeft? Je loopt het risico dat de beste ambtenaren weglopen. Of aan de dijk worden gezet, zoals in Utrecht is gebeurd. En wat doen de investeerders? Die maken ook pas op de plaats."

Pim Fortuin zal de opsomming van de bestuurlijke successen vast omschrijven als een uiting van zelfgenoegzaamheid. Borstklopperij van een bestuurder die meer voeling heeft met de culturele elite dan met de noden in de oude wijken.

„Ik stel me bescheiden op. Qua ego en zelfgenoegzaamheid is er in Rotterdam denk ik niemand die tegen Fortuin op kan."

ciale vernieuwing en verbetering van het culturele klimaat in de stad. Steeds meer kreeg de partij concurrentie van protestpartijen. Extrem-rechts snoepte in de jaren negentig al veel aanhang bij de partij weg.

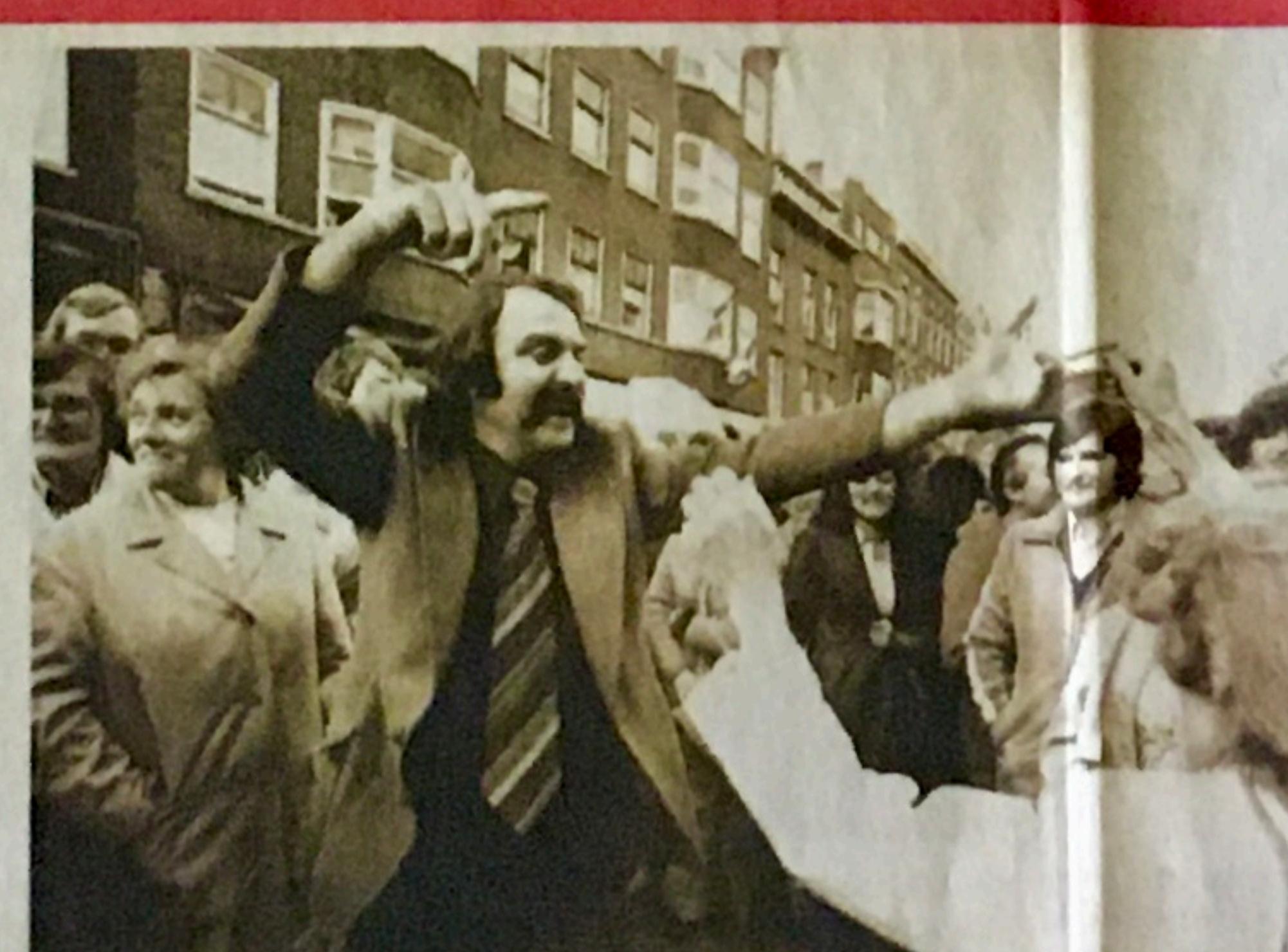
Een landelijk toenemende aversie tegen alles wat met het bestuur te maken had, werd in Rotterdam extra aangewakkerd door de affaire over het declaratiededrag van oud-burgemeester Bram Peper. Die snel om zich heengrijpende weerzin tegen bestuurders is aan de Rotterdamse PvdA niet ongemerkt voorbijgegaan. De glijvlucht werd in 1990 ingezet: van 24 zetels in de raad naar 18, 12 (1994), 15 (1998) en nu dan 11. Eigenlijk was het dat jaar al de vraag wie er als de grootste uit de bus zou komen: Partij van de Arbeid of VVD met 9 zetels. Totdat Leeftbaar Rotterdam aan de verkiezingen ging meedoen.

Randgemeenten

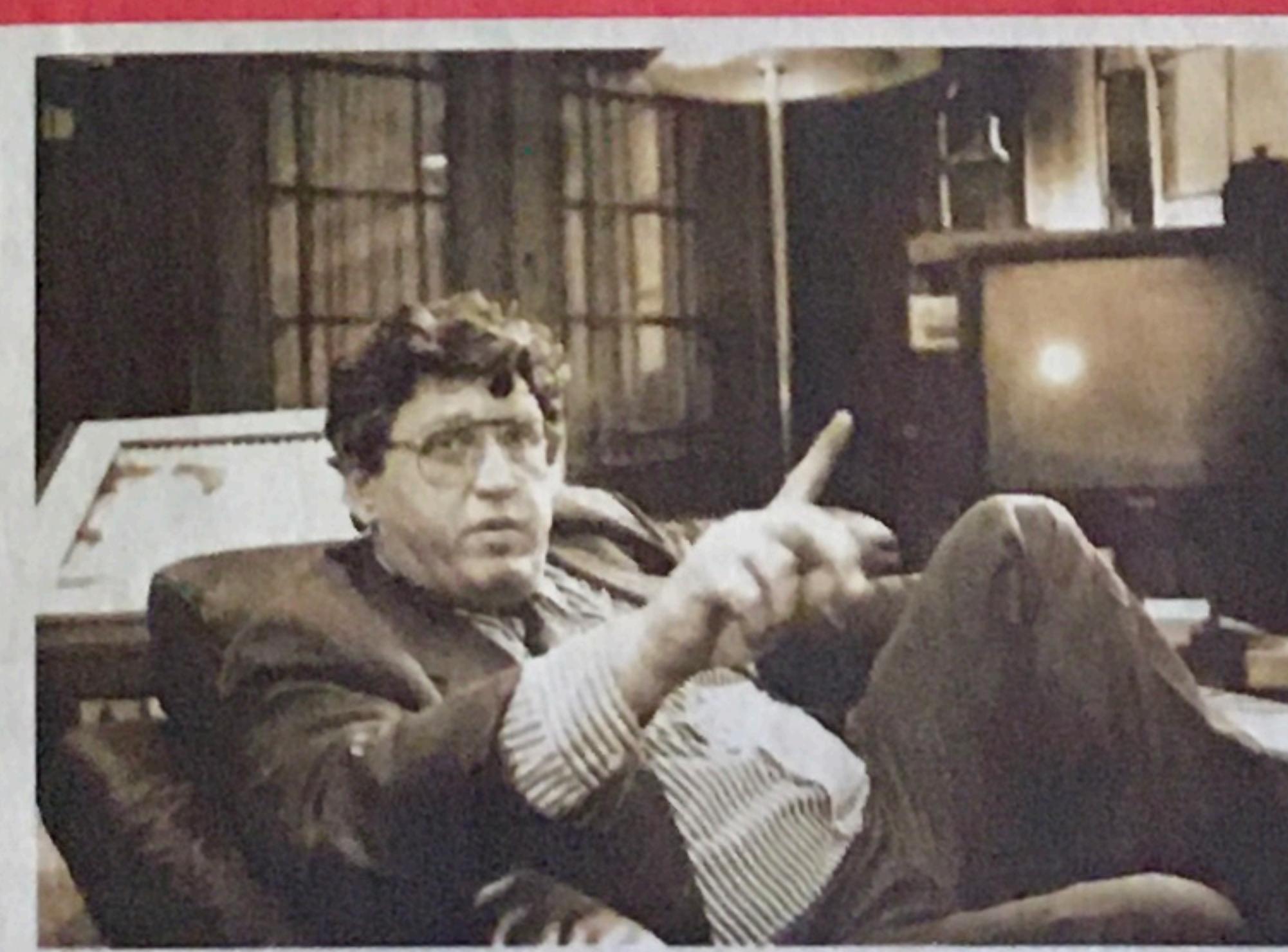
„We hebben in het verleden een grote fout gemaakt," constateert Van der Pol. „We hebben het thema van inburgering volledig verwaarloosd. We hebben de mond vol van een multiculturele samenleving, maar vooral ouderen voelen zich vreemdeling in eigen stad. En verder is het 't normale verloop. Arbeiders zijn naar betere woningen getrokken. De uittocht naar de randgemeenten rond Rotterdam."

„De PvdA kan niet meer op de traditionele achterban steunen," constateert stadhistoricus Paul van de Laar. „Idealen lijken in deze tijd minder belangrijk. Belangengroeperingen winnen aan betekenis. Het is een tendens die al een tijdje gaande is. De rode stad Rotterdam... het was eigenlijk al een rode stad af."

Afscheid van het rode bolwerk

André van der Louw, personificatie van de Rotterdamse PvdA in de jaren zeventig en als burgemeester mateeloos populair. Archieffoto Rotterdams Dagblad

Bram Peper raakte na zijn afscheid als burgemeester verstrikt in een declaratie-affaire. Archieffoto Rotterdams Dagblad

Tientallen jaren lang was de Partij van de Arbeid de grootste partij in Rotterdam. Tot 6 maart 2002. Voor het eerst moet de PvdA in de raadszaal een grotere partij naast zich dulden. De te-loorgang van het rode bolwerk lijkt compleet.

Door Ben Maandag

Henk van der Pols slakte een enorme vloek, toen hij woensdagavond terugkwam van een dagje stembureau, de voordeur openzwaaide en zijn vrouw verwelkomde. „Heb ik maar daar nou zestienvier jaar lang te pletter voor gevrekeld?"

Van der Pols was pijnlijdig. Jarenlang zat hij voor de Partij van de Arbeid in de gemeenteraad. Jarenlang was hij voor die partij wethouder van de grootste havenstad ter wereld. Jarenlang heeft hij zich voor de partij ingezet, in voor-en tegenspoed.

En nu dit. De Partij van de Arbeid is de grootste niet meer in Rotterdam. Aan een bijna vanzelfsprekende hegemonie, die inzette direct na de Tweede Wereldoorlog, kwam woensdag een einde. Voor het eerst in de naoorlogse geschiedenis moet de sociaal-democraten een grotere partij naast zich dulden in de statige stoelen van de raadszaal.

„We hebben toch bepaalde dingen verkeerd gedaan," zegt de oud-wethouder. „Vooral de oudere Rotterdamers, mensen die van oudsher dachten dat dit de partij was die hun belangen behartigde, hebben met de Partij van de Arbeid afgerekend. Juist daar hebben we enorm verlies geleden." Waar ging het mis? Toen de oorlog eindelijk voorbij was en de SDAP als PvdA terug-

keerde op het politieke toneel, was er geen vuilte aan de lucht. Arbeidersstad Rotterdam, waar de haven de grootste werkgever was, koos massaal voor de nieuwe sociaal-democratische partij, die in de oorlog zo verminkt stond er weer bovenop moet helpen. De Rotterdamse sociaal-democratische traditie was imposant. De erfenis van voorstaand Hendrik Spiekman, als schoenmakerszoon uit Sappemeer in 1896 naar Rotterdam gekomen en in 1901 de eerste socialist in de gemeenteraad, werd verder uitgewerkt door voorvarende wethouders als Heijkoop, De Zeeuw en Brautigam. Het waren tijden waarin de SDAP gemakkelijk zo'n veertig procent van het electoraat voor zich wist te winnen. Hard werd er gewerkt aan verbetering van de maatschappij. Heijkoop werd de volksbuurvasthouder bij uitstek. Hij experimenteerde met goedkopere woningen voor arbeiders, complexen van revolutionaire betonwoningen, zoals de Kiefhoek in Rotterdam-Zuid.

Harmonie

Op die illustere basis kon de partij die de oorlog verder bouwen. Voor uitbundigheid was daarbij geen ruimte. De wederopbouw dwong tot streng in acht genomen harmonie. De PvdA mocht dan veruit de grootste partij zijn, voor de politieke vrede en de noodzakelijke daadkracht was een zo breed mogelijk samengesteld college van besturen en wethouders het

meest gewenst. De PvdA leverde doorgaans drie wethouders die terzijde werden gestaan door ambtenaren van ARP, KVP en VVD.

Herstel van de samenleving en van de stad stond van voorop. De verzuring beleeft zijn hoogtijdagen, ook in Rotterdam, waar elke politieke richting nog zijn eigen dagblad had. Er moet gewerkt worden: vele duizenden woningzoekenden moesten aan huisvesting worden geholpen. In vijftien jaar kwamen er 55.000 woningen bij voor Rotterdammers, die opengeslagen werden. „Het was in twijfel getrokken. De ver-

anderingen konden ook in Rotterdam niet uitblijven: in het begin van de jaren zeventig deed het aanstormende PvdA-raadslid Menting het college af als een 'lachspiegel-college'.

Programcollege
Het was de opmaat voor de vorming van een links programcollege, waarmee de linkervleugel van de PvdA een grote overwinning vierde. Links zou het voorstaan wel regelen. Terwijl Wim Thomassen, prototype van de 'regentesse' PvdA-wijze van besturen en nauwelijks was uitgezwaaid.

een solidair zijn met de arbeiders die Rotterdam zijn gezicht en zijn welvaart hadden bezorgd," schrijft historicus Paul van de Laar in 'Stad van formaat'. „Bij een groot aantal burgers bestond daar geen begrip voor, zodat het college het vlagbesluit weer introk." Liberalen en confessionelen stonden buiten spel en keken tandenknarsend toe hoe de verbeelding aan de macht was. Het was het hoogtepunt van de PvdA-heerschappij in Rotterdam. Besloten werd op 1 mei 1975 de rode vlag op de toren van het stadhuis te laten wapperen. „Het college wilde al-

leen solidair zijn met de arbeiders die Rotterdam zijn gezicht en zijn welvaart hadden bezorgd," schrijft historicus Paul van de Laar in 'Stad van formaat'. „Bij een groot aantal burgers bestond daar geen begrip voor, zodat het college het vlagbesluit weer introk."

Hei meerderheidscollege held het tot in de jaren tachtig vol. De seer in de raad was grimmig. Tot wederzijdse banvloeken eindelijk werden opgeheven. De PvdA bleef de dominante factor. Natuurlijk werd serieus werk gemaakt van stadsvernieuwing, so-

**De PvdA ligt groggy
in de hoek. En be-
grijpt er niets van.
Hoe kon dit gebeu-
ren? Hans Kom-
brink, boegbeeld
van de gevloerde
socialisten, pro-
beert de Rotter-
damse maartrevo-
lutie uit te leggen.**

'Dit zagen we voor het laatst in de jaren dertig'

Door Wessel Penning
en Carel van der Velden

Het was al zo'n rotavond. De PvdA verloor dik en de zoektocht van cnc Fortuyn eindigde pas op zeventien zetels. En toen begon een sinds zijn eigen bonnetjesaffaire nog boze Bram Peper op de nationale televisie te moppen over de slechte bestuurders van Rotterdam. Van je partijgenoten moet je het hebben. Hans Kombrink slaakt, twee dagen later, een geërgerde zucht.

„Ik ga niet met Peper in discussie. Die is zijn gram aan het halen. Hij is geblesseerd geraakt en sindsdien meer met zichzelf bezig dan met het belang van de stad. Maar één ding: de affaire Peper heeft het vertrouwen in het gemeentebestuur niet helpen vergroten.”

Nuanceren

Vrijdagmiddag in de wethouderskamer in het stadhuis. Een lang, vrij weekend nadert. Tijd om na te denken over de electorale klappen, die de sinds de Tweede Wereldoorlog in Rotterdam onaantastbare PvdA deze week heeft opgelopen. Maar Hans Kombrink – sinds jaar en dag de machtigste politicus van Rotterdam – wil de verkiezingsnederlaag nuanceren. Zegt dat in de verkiezingen voor de deel-

gemeenten (waar Fortuyn niet meedeed) goed is gescoord en dat de partij ‘maar’ een zetel minder heeft dan in 1994.

Hoe komt dit?

„We praten over indrukken, want onderzoek naar de motieven van de Fortuynstemmers is nog niet gedaan. Er is van links tot rechts verloren en er is één partij in staat geweest de winst naar zich toe te trekken. En het bijzondere: iedere partij heeft in zijn bolwerken het meest verloren. Daar zijn kiezers het meest op drift geraakt.”

Hij spreekt van een ‘unieke uitslag’. Van een ‘effect à la Berlusconi’.

„Ik wil hier geen etiketten van racisme of fascisme oppakken, maar dit verschijnsel was voor het laatst in de jaren dertig van de vorige eeuw te zien. Ook toen werd over de hele breedte verlies geleden. Misschien is de parallel dat er een zoektocht gaande is naar een sterke man die durft te zeggen waar het op staat.”

Hebben de Rotterdamse bestuurders wel opgelet? Had de Coolsingel de sentimenten van alle onvredestemmers niet voortijdig moeten erkennen?

„We kenden het verschijnsel, niet de omvang.”

Kombrink noemt de ‘vliegwieleffecten’. De plotselinge opkomst van Fortuyn heeft alle ergernis over de verloede, vuile, onveilige stad in stemmen omgezet. En hij somt op wat het antwoord van de gemeente was. Het cameratoezicht, de ondergrondse containers, het extra veegwerk.

Hij geeft toe dat het weinig heeft geholpen.

„Ik erger me ook aan de troep op straat. Tegen het gedrag van mensen die hun rotzooi gewoon op straat gooien, kan de overheid niet op. Individueel gedrag van mensen is verdomd moeilijk te sturen. Ook het cameratoezicht heeft geholpen, maar de criminaliteit heeft zich verplaatst. Criminaliteit is net als water. Het loopt naar de laagste plek.”

„Politiek heeft niet de almacht. Dat zullen Fortuyn en zijn partijgenoten nog merken.”

Hij noemt 11 september. Sinds die dag, meent Kombrink, combineren mensen alle problemen met de multiculturaliteit van de stad.

„Sinds die aanslagen in de VS leeft er in de stad een onbestemde dreiging dat er een onzichtbare vijand is. Dat heeft het veiligheidsgevoel aangestast. En het is bekend wanneer revoluties plaatsvinden. In perioden van onzekerheid. Na zoiets als 11 september bijvoor-

beeld. Een prima moment voor protestpartijen."

Er is ook een weerzin tegen wethouders. Zo iemand als u wordt hier intern wel gewaardeerd, maar de kiezers moeten niets van bestuurders als u hebben.

"Ik herken dat niet. Uiteraard wordt er niet gejuicht als je als wethouder ruimtelijke ordening bij een volkstuin met de mededeling komt dat er andere plannen voor het terrein zijn. Dat is geen leuke boodschap, maar later mocht ik wél spreken op een bijeenkomst van de volkstuinbond. Verder had ik woensdag 8300 voorkeurstemmen."

"Er zijn andere dingen aan de hand. Het valt niet te ontkennen dat de stad de afgelopen vijfentwintig jaar een revolutie heeft beleefd. Rotterdam is steeds gekleurder geworden en die verkleuring is stukje bij beetje opgeschoven in de richting van de tuinsteden."

Hij noemt de blanke man, de vijftigplusser.

"Die heeft deze ontwikkeling als bedreigend ervaren. Kleine ergenissem, zoals rondhangende jongeren op straat, kunnen al genoeg zijn om dat gevoel te bevestigen. Ze herkenden op den duur de eigen buurt niet meer. Fortuyn speelt bewust in op die gevoelens. Uiteraard zonder oplossingen te bieden. Het opzeggen

van het vluchtingenverdrag is onmogelijk. En als het wel zou kunnen, zou dat hoegegaan niets veranderen aan de situatie in Rotterdam."

Heeft de gevestigde Rotterdamse politiek last gehad van Paars? Er is veel onvrede over het kabinet dat nog maar kort geleden zo succesvol leek.

„Persoonlijk heb ik me ook wel eens geërgerd. We hebben een lange periode van economische groei gekend, die her en der gepaard ging van een mateloze persoonlijke verraking, in de trant van halen, hebben en houden. Dat zie ik als de sociaaleconomische kant van de verklaring van het succes van het verhaal. Maar de VVD is nog veel sterker aangetast in zetels. Rechts ingehaald op het terrein van law and order."

Pim Fortuyn was de afgelopen tijd niet van de televisie weg te slaan. Waarom heeft de PvdA niet Kok of Melkert van stal gehaald om Fortuyn te bestrijden? Met alle respect, qua uitsstraling en bekendheid vormden mensen als Els Kuiper geen partij voor hem.

„Wij zijn plaatselijke bestuurders. Het zit niet in onze aard om een beroep te doen op Den Haag. We ergeren ons juist aan de ontwikke-

ling dat de verkiezingsthema's steeds minder plaatselijk worden. De verkiezingen zouden over Rotterdam moeten gaan. Maar helaas, dat is niet aan de orde."

Gaat Hans Kombrink in de oppositionele raadsbankjes zitten? Weinig Rotterdammers kunnen het zich voorstellen.

„Aan de beantwoording van die vraag ben ik nog helemaal niet toe. Ik maak me wel grote zorgen. De laatste jaren zijn we er in geslaagd Rotterdam leuker, gezelliger en levendiger te maken. We staan op de kaart. Wat gebeurt er met deze culturele wederopbouw als Fortuyn het voor het zeggen heeft? Je loopt het risico dat de beste ambtenaren weglopen. Of aan de dijk worden gezet, zoals in Utrecht is gebeurd. En wat doen de investeerders? Die maken ook pas op de plaats."

Pim Fortuyn zal de opsomming van de bestuurlijke successen vast omschrijven als een uiting van zelfgenoegzaamheid. Borstklopperij van een bestuurder die meer voeling heeft met de culturele elite dan met de noden in de oude wijken.

„Ik stel me bescheiden op. Qua ego en zelfgenoegzaamheid is er in Rotterdam denk ik niemand die tegen Fortuyn op kan."

Tientallen jaren lang was de Partij van de Arbeid de grootste partij in Rotterdam. Tot 6 maart 2002. Voor het eerst moet de PvdA in de raadszaal een grotere partij naast zich dulden. De teruggang van het rode bolwerk lijkt compleet.

Door Ben Maandag

Henk van der Pols slaakte een enorme vloek, toen hij woensdagavond terugkwam van een dagje stembureau, de voordeur openzwaaid en zijn vrouw verwelkomde. „Heb ik me daar nou zestien jaar lang te pletter voor gewerkt?”

Van der Pols was pisnijdig. Jarenlang zat hij voor de Partij van de Arbeid in de gemeenteraad. Jarenlang was hij voor die partij wethouder van de grootste havenstad ter wereld. Jarenlang heeft hij zich voor de partij ingezet, in voor- en tegenspoed.

En nu dit.

De Partij van de Arbeid is de grootste niet meer in Rotterdam. Aan een bijna vanzelfsprekende hegemonie, die inzette direct na de Tweede Wereldoorlog, kwam woensdag een einde. Voor het eerst in de naoorlogse geschiedenis moeten de sociaal-democraten een grotere partij naast zich dulden in de statige stoelen van de raadszaal.

„We hebben toch bepaalde dingen verkeerd gedaan,” zegt de oud-wethouder. „Vooral de oudere Rotterdammers, mensen die van oudsher dachten dat dit de partij was die hun belangen behartigde, hebben met de Partij van de Arbeid afgerekend. Juist daar hebben we enorm verlies geleden.”

Waar ging het mis?

Toen de oorlog eindelijk voorbij was en de SDAP als PvdA terug-

keerde op het politieke toneel, was er geen vuiltje aan de lucht. Arbeidersstad Rotterdam, waar de haven de grootste werkgever was, koos massaal voor de nieuwe sociaal-democratische partij, die in de oorlog zo verminderte stad er weer bovenop moest helpen.

De Rotterdamse sociaal-democratische traditie was imposant. De erfenis van voorman Hendrik Spiekman, als schoenmakerszoon uit Sappemeer in 1896 naar Rotterdam gekomen en in 1901 de eerste socialist in de gemeenteraad, werd verder uitgewerkt door voortvarende wethouders als Heijkoop, De Zeeuw en Brautigam.

Het waren tijden waarin de SDAP gemakkelijk zo'n veertig procent van het electoraat voor zich wist te winnen. Hard werd er gewerkt aan verbetering van de maatschappij. Heijkoop werd de volksbouwswethouder bij uitstek. Hij experimenteerde met goedkope woningen voor arbeiders, complexen van revolutionaire betonwoningen, zoals de Kiefhoek in Rotterdam-Zuid.

Harmonie

Op die illustere basis kon de partij na de oorlog verder bouwen. Voor uitbundigheid was daarbij geen ruimte. De wederopbouw dwong tot streng in acht genomen harmonie. De PvdA mocht dan veruit de grootste partij zijn, voor de politieke vrede en de noodzakelijke daadkracht was een zo breed mogelijk samengesteld college van burgemeester en wethouders het

Afscheid van he

André van der Louw, personificatie van de Rotterdamse PvdA in tig en als burgemeester mateloos populair. Archieffoto Rotterdams Dagblad

meest gewenst. De PvdA leverde doorgaans drie wethouders die terzijde werden gestaan door ambtgenoten van ARP, KVP en VVD.

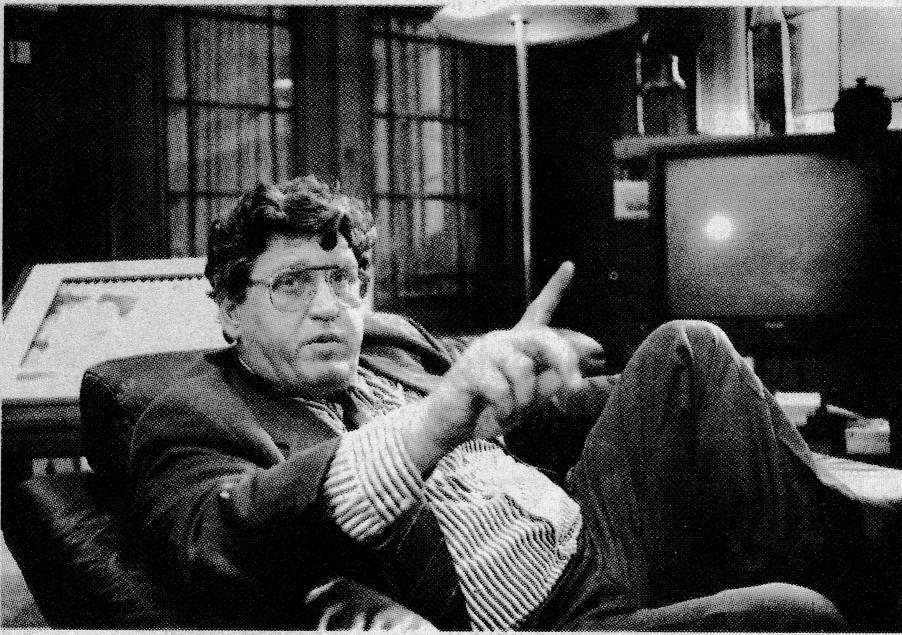
Herstel van de samenleving en van de stad stonden voorop. De verzuiling beleefde zijn hoogtij-dagen, ook in Rotterdam, waar elke politieke richting nog zijn eigen dagblad had. Er moest gewerkt worden: vele duizenden woningzoekenden moesten aan huisvesting worden geholpen. In vijftien jaar kwamen er 55.000 woningen bij voor Rotterdammers, maar ook voor mensen van buiten

de stad, die in de almaar verder uitdijende haven werk vonden.

De PvdA was veruit de grootste partij, maar maakte die positie niet te gelde. De politieke strijdlijl was begraven, conflicten betrekenden oponthoud. Zelfs toen de socialisten in 1962 met 23 zetels een meerderheid in de raad veroverden, bleef de coalitie gehandhaafd.

Maar met de jaren zestig was toch ook verandering aangebroken. De protestgeneratie klopte rumoerig aan de deur. Wat voorheen zo vanzelfsprekend was, werd opeens alsof in twijfel getrokken. De veran-

et rode bolwerk

de jaren zeventig
ad

Bram Peper raakte na zijn afscheid als burgemeester verstrikt in een declaratie-affaire. Archieffoto Rotterdams Dagblad

deringen konden ook in Rotterdam niet uitblijven: in het begin van de jaren zeventig deed het aanstormende PvdA-raadslid Mentink het college af als een 'lachspiegel-college'.

Programcollege

Het was de opmaat voor de vorming van een links programcollege, waarmee de linkervleugel van de PvdA een grote overwinning vierde. Links zou het voortaan zelf wel regelen. Terwijl Wim Thomassen, prototype van de 'regenteske' PvdA-wijze van besturen nog nauwelijks was uitgezwaaid

en het landelijke boegbeeld van de vernieuwing van de Partij van de Arbeid, André van der Louw, als burgemeester was binnengehaald, traden er in 1974 acht wethouders aan, van wie alleen Jan van der Ploeg wethouderservaring had.

Liberalen en confessionelen stonden buiten spel en keken tandenknarsend toe hoe de verbeelding aan de macht was. Het was het hoogtepunt van de PvdA-heerschappij in Rotterdam. Besloten werd op 1 mei 1975 de rode vlag op de toren van het stadhuis te laten wapperen. „Het college wilde al-

leen solidair zijn met de arbeiders die Rotterdam zijn gezicht en zijn welvaart hadden bezorgd," schrijft historicus Paul van de Laar in 'Stad van formaat'. „Bij een groot aantal burgers bestond daar geen begrip voor, zodat het college het vlagbesluit weer introk."

Het meerderheidscollege hield het tot in de jaren tachtig vol. De sfeer in de raad was grimmig. Tot wederzijdse bavloeken eindelijk werden opgeheven. De PvdA bleef de dominante factor. Natuurlijk werd serieus werk gemaakt van stadsvernieuwing, so-

ciale vernieuwing en verbetering van het culturele klimaat in de stad. Steeds meer kreeg de partij concurrentie van protestpartijen. Extreem-rechts snoepte in de jaren negentig al veel aanhang bij de partij weg.

Een landelijk toenemende aversie tegen alles wat met het besturen te maken had, werd in Rotterdam extra aangewakkerd door de affaire over het declaratiegedrag van oud-burgemeester Bram Peper. Die snel om zich heengrijpende weerzin tegen bestuurders is aan de Rotterdamse PvdA niet ongemerkt voorbijgegaan. De glijvlucht werd in 1990 ingezet: van 24 zetels in de raad naar 18, 12 (1994), 15 (1998) en nu dan 11. Eigenlijk was het dit jaar al de vraag wie er als de grootste uit de bus zou komen: Partij van de Arbeid of VVD met z'n 9 zetels. Totdat Leefbaar Rotterdam aan de verkiezingen ging meedoen.

Randgemeenten

„We hebben in het verleden een grote fout gemaakt," constateert Van der Pols. „We hebben het thema van inburgering volledig verwaarloosd. We hebben de mond vol van een multiculturele samenleving, maar vooral ouderen voelen zich vreemdeling in eigen stad. En verder is het 't normale verloop. Arbeiders zijn naar betere woningen getrokken. De uittocht naar de randgemeenten rond Rotterdam."

„De PvdA kan niet meer op de traditionele achterban steunen," constateert ook stadshistoricus Paul van de Laar. „Idealen lijken in deze tijd minder belangrijk. Belangengroeperingen winnen aan betekenis. Het is een tendens die al een tijdje gaande is. De rode stad Rotterdam... het was eigenlijk al een rode stad af."